

Október 3-án kezdődik a Múzeumi Hónap

A Csongrád megyei múzeumok igazgatósága s a megyei tanács művelődésügyi osztálya — a múzeumi ismeretterjesztő központ támogatásával — az Országos Múzeumi Hónapra gazdag műsort állított össze.

A Csongrád megyei Múzeumi Hónap eseményeinek ünnepélyes megnyitójára október 3-án, vasárnap kerül sor a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában. Ekkor hirdetik ki az 1965. évi Csongrád megyei néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat eredményét, s osztják ki a díjakat. Kiállítás rendeznek a képtárban Völgyessy Ferenc dr. műgyűjtő magángyűjteményének képeiből is, melyet dr. Pogány Ö. Gábor, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója nyit meg.

Október 10-én a Móra Ferenc Múzeum aranykincseinek kiállítását nyitják meg; október 15-én a Pusztuló kincseink védelmében című régészeti vándorkiállítást Mórhalmon.

Október 6 és 31 között 11 ismeretterjesztő előadás hangzik el a szegedi TIT-klubban, s a deszki, ruzsai, tápéi, mórhalmi, sándorfalvi művelődési otthonokban. Dr. Bálint Alajos, *Óltvai Ferenc, dr. Juhász Antal, dr. Trogmayer Ottó, dr. Telepy Katalin, dr. Banner János, dr. Bodnár Éva, dr. Csongor Győző, Szelesi Zoltán és dr. Marián Miklós* előadásában olyan érdekes témákra kerül sor a többi között, mint a legújabb Szeged-környéki ásatások, a vízenjárók és hajóvontatók, a szegedi műgyűjtés, a betyárvilág, a kulturális törekvések Szegeden a századfordulótól az első világháborúig, Dél-Alföld állatvilága stb.

A múzeumi hónap keretében nyitják meg október 2-án a hódmezővásárhelyi dívat-kötöttáruházaiban a *Vásárhelyi táj* című képzőművészeti kiállítást, október 10-én a *XII. Vásárhelyi Őszi Tárlatot* a Tornyai Múzeumban.

Nagyobb bolt, nagyobb választék

Bővítik az élelmiszer-üzleteket — Új ABC-áruházak terve

Szegeden forgalmas helyen van az Élelmiszer-kiskereskedelmi Vállalat 7-es számú boltja. Szívesen tértek ide be a vásárlók, gyors volt a kiszolgálás. Mióta „felkapták” ezt az üzletet, egyre többen panaszkodnak: sokáig kell várni, nem olyan az ellátás, mint régen. A miérten keresve az ÉLKER-központban egy statisztikai kimutatással érveltek. A hagyományos rendszerű boltok forgalma 1960 óta mindössze 18 százalékkal emelkedett, ellentétben az önkiszolgálókkal, ahol 40 százalékkal több árut adtak el, mint öt évvel ezelőtt.

Kevés a hely

A 7-es bolt régi módon árusít, mivel kicsi a helyük. A választékot sem lehet enniatt bővíteni. A vásárlók

is tolatkodnak, lökdörik egymást, mert nem férnek. A magyarázat tehát a helyhiány. Ezért romlott le a 7-es bolt. Elérte teljesítő-képességének felső fokát.

Nemcsak ennél az üzletnél vannak ilyen problémák. A fokozódó igényeket csak nagyobb kapacitású boltokkal lehet kielégíteni. Ezt fogalmazta meg a párt egyik dokumentuma is: „Az üzleti központokban az üzletek folyamatos rekonstrukciója kapcsán törekedni kell nagyobb egységek kialakítására”.

Kis pénzzel, nagy eredmény

Szeged ellátásának fejlesztése perspektivikusan csak nagy boltok kialakításával oldható meg. Erre törekedett az ÉLKER, amikor elkészítette — öt éves tanulmányozás, adatgyűjtés után — a városi élelmiszerbolt-hálózat fejlesztési tervét. Lényeges, hogy nem horribilis összegeket akarnak felhasználni, hogy jobban lássák el a lakosságot, hanem saját erőből kívánják megoldani a hálózatfejlesztést. A népgazdaságot nem terhelné anyagi áldozat, mert az áruházak megépítéséhez szükséges bankkölcsönt a plusz bevételekből az Élelmiszer-kiskereskedelmi Vállalat kifizeti.

Azokon a területeken, ahol új házak, lakóegységek épülnek, a járulékos beruházásokra tervezett pénz cél-szerű felhasználásával akarják a lakosság jobb ellátását megoldani. Elaprózott, kis boltok helyett korszerű ABC-áruházakban vásárol-

hatnak a vevők, mint Újszegeden az Ogyessza lakóegységben. A rókusai részen — ahol a közeljövőben nem épülnek modern lakóegységek — saját erőből tervezik a boltgond megoldását.

Jelenleg itt 14 élelmiszer-üzletben vásárolnak a lakók. Szinte valamennyi kicsi, elavult. Így nem megfelelő a választékuk sem. A rókusiak, ha vásárolni akarnak, gyakran keresik fel a belvárosi boltokat. A rókusai boltfejlesztési terv megvalósításával a belvárosi üzleteket is tehermentesíteni tudják.

Klapka tér, Damjanich utca

Úgy tervezik, hogy a jelenlegi 14 bolt helyett két ABC-áruházat építenek. Egyet a Klapka téren, a másikat a Damjanich utca sarkán. Az elgondolás szerint megszüntetnének valamennyi kis boltot, csak az Ilona utcait és az Óthalom és Tavasz utca sarkán levő hagynák meg. Figyelembe vették azt is, hogy emiatt esetleg nagyobb távolságot kell megtenni bevásárláskor, de kiszámították, hogy a legtávolabb lakóknak sem kell 500 méternél többet gyalogolniuk.

Ez a kezdeményezés országosan is új. Mindaddig, amíg nem valósul meg, bővítik az üzlethálózatot. 1966-ban átalakítják a 23. számú Április 4. útjai üzletet, a József Attila sugárúton az 56-os, s az Oskola utcai boltot is. Ezzel ellensúlyozzák a kereslet évenkénti 6-7 százalékos növekedését.

„Szívdobogást kapok minden színházi plakáttól...”

Szegedi beszélgetés Szilágyi Szabó Eszterrel

Ahogy a filmjeiben látuk annak idején, ugyanolyan most is. Ugyanaz az elegáns megjelenés, ugyanaz az érdekes, szép arc, ugyanaz a sajátos, különös hang. Igen, Szilágyi Szabó Eszter, a negyvenes évek ünnepeit filmstárja, a Mindenki más szeretője, a Mária két éjszakája, a Ma, tegnap, holnap, az Enyém vagy, a Lejtőn és a Gyanú című filmek hősnője semmit sem változott. Illetve alig valamit. Ezek a filmek több mint húsz éve készültek, s annak is több mint 15 éve, hogy a művésznő 1947-ben férjhez ment dr. Peter Zürcher svájci üzletemberhez. Egyénisége varázsát azonban az eltelt évek ellenére is megőrizte.

Most hazalátogatott. Szilágyi Szabó Eszter a szülővárosába, Hódmezővásárhelyre jött és Szegedre, abba a városba, ahol — miután elvázgolt Rózsahegy Kálmán színésziskoláját — pályáját kezdte.

— Három évig voltam Szegeden — mondja.

A Tisza Szállóban beszélgetünk.

— Életem legszebb élményei fűződnek ehhez a három évhez.

Az első darab, amiben fellépett, egy francia vígjáték volt. Borzalmas lámpaláza volt, a keze reszketett, s úgy érezte, hang nem jön ki a torkán, ráadásul a szerepet is elfelejtette. s nem hallotta a szót. De aztán ez az állapot hirtelen elmúlt, s az alakítás nagy sikert aratott. Annvira, hogy Sziklay igazgató az előadás után havi húsz pengővel felemelte a gázsiját.

Ezzel a győzelemmel kezdődtek szegedi évei.

Aztán jött a többi siker. Később a pesti meghívás és a filmek. Most már 17 esztendőre nem játszik. Miért? — Férjhez mentem.

Úgy mondja ezt, mint a világ legtermészetesebb dolgát. Férjhez ment, s ezzel befejezte művészi pályáját.

— Nem érez nosztalgiát a színpad iránt?

— De igen, még mindig. Szívdobogást kapok minden színházi plakáttól.

A nyáron Olaszországban járt. Eppen akkor szerepelt ott a Fővárosi Operettszínház együttese. Természetesen megnézte az előadást. Nagyon tetszett neki az együttes produkciója, s a volt szegedi színész, a sajátos modernségű Lehoczky Zsuzsa külön is.

— Szeged nagyon szép — mondja. Különösen a szép parkokat dicséri. Sajnálja, hogy színházi előadást nem láthatott. De találkoztott színházi ismerősökkel, a kedves, jó Bene névvel, aki az első színpadi ruhát varrta és Szász Károllyal, a rendezővel.

— A szegedi színház előadásait majd legközelebb nézem meg — mondja mosolyogva.

— Mikor?

— Jövőre. Akkor újra eljövünk, s alaposabban körülnézek majd a színházban és Szegeden is.

Ö. L.

Tudósítóink jelentik

Harminckilenc év szöveget

Szeged 2-es postahivatalának dolgozóit most ismét elbűcsűzték egy régi postástól, aki 39 évet töltött szolgálatban. A búcsú alkalmából rögtönzött kis ünnepségre jöttek össze a dolgozók s a hivatalvezető mindnyáuk nevében megköszönte az évtizedeken át végzett munkát és átadta a szegedi postaigazgatóság által adományozott oklevelet. Végül a szakszervezeti bizottság titkára mondott beszédet és ajándékot adott át Schmidt Ferencnek.

Legutóbb mint főpénztáros dolgozott és precíz, jó szakembernek ismerték. Mi, Szeged 2-es postahivatal dolgozóival azzal a tudattal dolgoztunk kezét a régi szaktárral, hogy példáját követve hozzá hasonlóan ezután is becsületesen, lelkiismeretesen végezzük munkánkat.

Kovács Mihály

Ketten a legjobbak közül

Sok név szerepel a szegedi textilművekben az augusztus hónapi legjobbak listáján, s mindegyik név gazdájával érdemes volna elbeszélgetni, megtudni valamit életükről, munkájukról. Persze ez lehetetlen, csak néhányukkal van idő szót váltani, azokkal is csak keveset.

Kiss Magdolna a vetülékes-csevélőben dolgozik. Teljesítménye a legjobbak között is kimagasló. 30 éves lehet, de mosolygós kedve fiatalabbnak mutatja. Messziről, Békés megyéből jött ide, s már nem is kívánczok hazára, nagyon megszerette ezt a munkát, a gyárat, s magát a várost is. Figyelmesen, pontosan dolgozik, példásan, mint minden igazi, jó munkás.

A lánccsevélőben Kálmán Dezsőné úgy számol be eredményeiről, hogy pillanatra sem hagyja abba a munkát. Ügyessége, gyorsasága valósággal bámulatba ejti a szemlélőt. Ehhez a tökéletes beidegződéshez persze hosszú idő szükséges. Ma aztán igazán nehéz elköpölni, hogyan sirt mérgezőben valamikor az első munkanapon. Pedig így volt, kétségbeesve érezte, hogy ezt a bonyolult, gyors, nehéz munkát lehetetlen megtanulni. És íme, ma már tőle tanulhatnak, volt hónap, amikor 121 százalékot teljesített.

Két név, két ember a névsorból. Munkaszeretetük, eredményeik alapján mindketten méltók rá, hogy ismerjék őket, kövessék példájukat.

Fekete Ilona

A Dugonics utcában történt

Zajos az iskola udvara. Uzonnaszűnet van. A gyerekek tengernyi serege bábeli hangzavarban futkos, labdázik, magyaráz. Elvezik a rövid percek szabadságát. Eközben fűrészelt tűzfával püposra rakott társzékér nyikorogva ér a szemben levő ház elé. A rakodók egy-két ütemesen ejtett önbiztató szavára a teher a járdára borul, a kocsi pedig odébb áll. Az iskolaudvar kapujában hat piros nyakkendősi fiú — Gábor rajvezető intésére — a farakásnál terem. Dolgos kezük nyomán csattogva tűnik el a fa a pince mélyébe. Ezalatt típeg oda hetediknek a já-

tékbabák némelyikénél allu nagyob lányka. Hátra teszi a két kezét, úgy figyeli a fiúk munkáját. Kis időre eszébe jut az óvoda, ahová illenék már eltopogni. Tesz is néhány lépést, aztán — úgy áll meg, mint aki megfeledkezett valamiről. Hátfordul, szólítja a fiúkat, hogy hallgassák meg anyai győtrelmét: gömbölyű tuskókra nem szabad rálépni —, mondja nyomatékkal, mert azok elgugulnak!

Cserébe feleletül csupán egy mosolyt kap a fiúktól, mégis elégedetten lépkel tovább állatrajzokkal díszített picike táskájával az óvoda felé.

O. J.

A genetikai viták után

Az érdeklődő, sokat olvasó ember ma már a különféle népszerűsítő sajtócikkek segítségével igen sok fontos tudományos kérdéssel alkothat magának képet. A napjainkban lezajló, illetve szemünk előtt bonyolódó genetikai vita is sokak érdeklődését keltette fel.

Hipotézis és kísérlet

A genetikai — vagyis az örökléstan tudománya — nem a mi századunk születte. Már régóta méltán igazolja az ember fantáziáját, hogy vajon hogyan is történe a tulajdonságok átöröklése az élővilágban. A múlt század vége felé kialakult az úgynevezett klasszikus genetikai megállapítás szerint a szülők tulajdonságait az utódokra a sejtmagvakban levő anyagi hordozók, a gének viszik át. Ezzel a feltevéssel próbálta magyarázni örökléstan kísérleteinek eredményeit Mendel. A szülőktől kapott hím és női csíracséjtek magvában levő átörökítő tényezőzt eszerint a sejt többi része nem befolyásolja, és hatását minden külső és belső tényezőtől függetlenül fejti ki, illetve juttatja érvényre.

A genetikusok génhipotézis megállta a helyét: a kísérletek fényében is igazolódott. Tehát a tény megdönthetetlennek bizonyult: a sejtmagban levő fondál alakú testekben, a kromoszómákban elhelyezkedő anyagi hordozók — a gének — örökítik át a szülők, illetve felmenők tulajdonságait.

E felfogás az idők folyamán módosult. Már 1924-ben megállapították, hogy az átöröklést nem csupán a sejtmag végzi, hanem a protoplazma is részt vesz benne. De mivel a mag technika könnyebben megközelíthető volt, továbbra is ez maradt a figyelem középpontjában.

A tényekkel, kísérleti adatokkal alátámasztott tudomány a materializmust igazolja. Ez a helyzet a genetikai esetében is. Természetesen, az idealista felfogás itt is kialakult. E szerint az öröklés az anyagtól független. Ez azonban ma már teljesen tarthatatlan, tudománytalan álláspont, ellene nemcsak a filozófia fegyverei alkalmazhatók, de a szaktudományi eredmények is.

Micsurin, Lisenko

A kutató elme igyekszik a problémákat több oldalról megközelíteni. Az öröklés

stabilitásának vizsgálata mellett elindult egy új, a másik oldalról vizsgálódó irányzat, melynek egyik legismertebb képviselője Micsurin volt. Ő mint gyakorlati szakember a környezeti tényezők hatására bekövetkező változásokat tekintette döntőnek.

Kialakult tehát a genetikai két irányzata. Ezek lényegében egy cél megközelítését szolgálják. Mindkettő egyaránt állhat materialista alapon.

Miért történt mégis a nagy szakadás, és miért indult meg a harc a két irányzat között már közvetlenül a második világháború előtt? A vita már régebbi keletű. Ugyanis a genetikai az a „kényes terület” a biológiában, ahol a materializmus és idealizmus mindig is a legélesebben csapott össze. Ez nem véletlen. Két alapvető filozófiai felfogás tömörült az idealista és materialista genetikai köré. Az idealista genetikai azonban ma már komoly tudományos ellenfélnek nem tekinthető. (Ez persze korántsem jelentheti azt, hogy a harcot beszüntetnénk ellené.)

Minden tudományág fejlődésének elősegítői a tudományos viták, melyek kísérleti, illetve vizsgálati adatokra támaszkodva alakítják, és ezáltal viszik előre a tudományt. A viták előfajta a dogmatizmust segítő elő és megfordítva. Ez történt a Szovjetunióban is az elmúlt években, amikor Lisenko és követői kivétel nélkül helyzetükkel visszaélve megakadályozták a biológia számos helyes irányzatának fejlődését, adminisztratív intézkedéseket sugalltak ellenfeleik ellen, és számos tudományos eredményt kizártak az iskolai tananyagból. Tehát a tudományos igazság keresése helyett szubjektívizmus, és számos tudományos eredményt kizártak az iskolai tananyagból. Tehát a tudományos igazság keresése helyett szubjektívizmus, és számos tudományos eredményt kizártak az iskolai tananyagból.

A tények ereje

Lisenkóról J. D. Bernal ezt írja: „...személyesen tisztességes, de fanatikus ember benyomását tette rám, aki nem tűr ellentmondást, de növény- és talajproblémák iránt kitűnő érdeklődéssel bír.” Lisenko élesen elkülönítette a nyugati és

keleti genetikát, idealista és materialista, tudománytalan és tudományos címszó alatt csoportosítva eredményeiket. Tiszta filozófiai alapon folytatta a vitát, figyelmen kívül hagyva a tényanyagot és a morganista nyugati genetikusok vizsgálati eredményeit. Ez így együtt nagy hiba volt. Mert igaz ugyan, hogy a marxista materialista tudósoknak a tudomány idealista irányzatai ellen küzdeniük kell, de a tények figyelmen kívül hagyása azok — elvi alapon történő — felülvizsgálata nélkül mindenképpen tudománytalan dogmatizmushoz vezet.

Lisenko — aki egyébként elismerte a kromoszómák jelentőségét, de jóval kevesebb fontosságot tulajdonított nekik, mint az általa vizsgált más tényezőknek — továbbfejlesztette Micsurin tanait. Ennek nyomán általa, környezetmódosítási eljárásokkal sikerült jelentős gyakorlati eredményeket elérnie, de megfelelő statisztikai ellenőrzés hiányában egyes eredményei kétes értékűek, sőt esetenként kifejezetten csődöt mondtak.

Az örökléstan fejlesztése

A genetikai vita elcsönvedett. A tanulságok levonása után elsőrendű feladat maradt az örökléstan tudományának további nagyarányú fejlesztése, hiszen ez a tudományág nem véletlenül került a modern biológiai kutatások élére. Jelentősége nem csupán elméleti téren óriási, hanem legálább ennyire fontos és sokoldalú gyakorlati eredményeket is felmutatott már idáig is, a jövő perspektívái pedig egyenesen beláthatatlanok. A genetikai mezőgazdaság és az orvostudomány számára egyaránt nélkülözhetetlen ismereteket tár fel. Gondoljunk csak a növény-nemesítésre, új, az embernek egyre több hasznot hozó állatfajok kitenyészésére, a rákkutatásra, az öröklődő betegségek vizsgálatára (minden huszadik ember szenved valamilyen öröklött betegségben!) stb., ahol az örökléstan tudománya szinte nélkülözhetetlen adatokat szolgáltat a szakembereknek, s munkájuk eredményei révén az egész emberiség javát szolgálja.

Székelyné dr. Ferenc Magdolna egyetemi adjunktus